

D. 909

OŚRODEK DOKUMENTACJI
ZABYTEKÓW W WARSZAWIE
KARTA EWIDENCYJNA ZABYTEKÓW
ARCHITEKTURY I BUDOWNICTWA

A B C D E F G H I J K L Ł M N O P R S T U V W X Y Z

Nr

9164
DOLNOŚLĄSKIE

1. Obiekt

DOM MIESZKALNY — KAMIENICA

2. Czas powstania

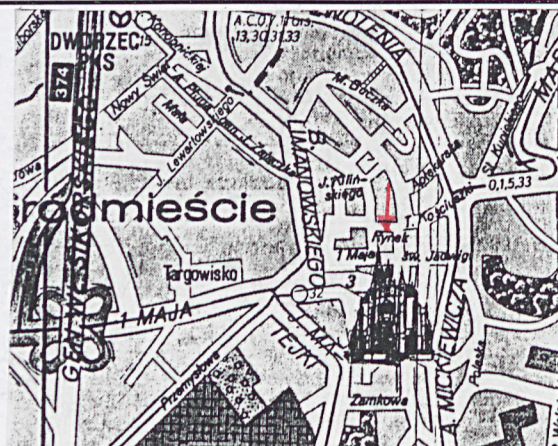
II poł. XIX w.
ok. 1900-1905 r.
Hew. XX.

W A Ł B R Z Y C H

11. Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja

A.

plan orientacyjny w skali 1 : 17000

plan sytuacyjny w skali 1: 1000

4. Adres

WAŁBRZYCH
Rynek 14

nr hipoteczny KW [redacted] nr dz. 4/10

5. Przynależność administracyjna

województwo wałbrzyskie
gmina Wałbrzych

6. Poprzednie nazwy miejscowości

Waldenburg, Wallenburg, Walbrich,
Walmrich, Gross Waldenburg od 1923

7. Przynależność administracyjna przed 1 VI 1975

województwo wrocławskie
powiat Wałbrzych

8. Właściciel i jego adres

Gmina Wałbrzych Urząd Miejski
pl. Magistracki 1

9. Użytkownik i jego adres

Miejski Zarząd Budynków Komunalnych
Wałbrzych, ul. Gen. Andersa 48

10. Rejestr zabytków

Nr 1640/wz data 14.12.1998

Historia

Kamienica wzniesiona ok. 1900-1905 r., posadowiona na wtórnie wytyczonej działce siedliskowej w obrębie pld. pierzei rynku. Pierwotnie budynek wzniesiony prawdopodobnie w konstrukcji drewnianej lub szachulcowej dominującej w zabudowie Wałbrzycha do końca XVIII w. Znany z ryciny F.B. Wernhera posiadał ok. 1750 r. formę II-kondygnacyjnego, 3-osioowego budynku szczytowego krytego dwuspadowym dachem, założonego na rzucie wydłużonego prostokąta, z podcieniami w przyziemiu skromnej fasady. Odznaczał się opracowaniem analogicznym dla większości budynków przyrynkowych pomimo niewielkiej działki ograniczonej od pld. zabudową ul. Moniuszki (d. Friedländer Strasse, następnie Kirchgasse). Budynek ten uległ zapewne modernizacji po 1756 r. zgodnie z wydaną wówczas ustawą przeciwpożarową zabraniającą budowy domów z materiałów łatwopalnych oraz zobowiązującą właścicieli budynków istniejących do ich przebudowy. Przebudowany prawdopodobnie w II poł. XIX w. ok. 1898 r. posiadał formę IV-kondygnacyjnej 3-osiowej murywanej kamienicy, utrzymanej w stylu neomanierizmu niderlandzkiego, krytej dachem spadzistym o kalenicy równoległej do bogato dekorowanej fasady, opracowanej analogicznie do obecnie istniejących trzech pierwszych osi. Dach budynku ponad fasadą zdobiła lukarna w partii 1 i 2 osi opracowana w formie trójkątnego szczytu, zwieńczonego półokrągłym naczółkiem oraz prostokątna lukarna w 3 osi nakryta półokrągłym hełmem. Asymetryczną kompozycję fasady podkreślał główny otwór drzwiowy usytuowany w 3 osi oraz odmiennie od pozostałych obramiony otwór okienny w 3 osi III-kondygnacji.

W latach 1900-1905 kamienicę rozbudowano poszerzając działkę o część sąsiedniej posesji (Rynek 13), na której mieściła się wyburzona kamienica z fasadą opracowaną charakterystycznie dla *Rundbogenstilu* (kamienicę przebudowano nadając jej charakter secesyjno-modernistyczny).

W trakcie rozbudowy do istniejącej kamienicy Rynek 14 dodano dwie dodatkowe osie (4 i 5) opracowując je analogicznie do istniejącej 1 i 2 osi, w wyniku czego budynek uzyskał fasadę o kompozycji opartej na zasadach symetrii, utrzymującą wcześniejszy kostium neomanierizmu niderlandzkiego. W latach trzydziestych XX w. (1933, 1937, 1939 r.) kamienica będąca własnością księgarza Gustawa Knornna łączyła funkcję kamienicy czynszowej (zamieszkałej przez dziesięć - dwanaście osób) z funkcjami usługowo-handlowymi, mieszcząc w dwóch dolnych kondygnacjach księgarnię właściciela oraz zakład fryzjerski Richarda Metznera.

Budynek po 1945 r. został skomunalizowany.

Sytuacja

Kamienica usytuowana w obrębie centrum staromiejskiego, w pld. pierzei rynku, w kwartale zwartej zabudowy zamkniętym od wsch. ul. Moniuszki (d. Friedländer Strasse, od 1440 r. Kirchgasse) od pld. ul. Kościelną i od zach. wąskim przecho- dem rozdzielającym kwartał zabudowy rynkowej od zabudowy ul. 1 Maja (d. Landeshuter Strasse potem Gottesberger Strasse). Budynek wraz z przylegającymi oficynami i przybudówkami wzniesiony na osi pld.-płn. na działce na rzucie wydłużonego prostokąta.

Materiał, konstrukcja, technika

Ś c i a n y

Ściany piwnic, przyziemia i pięter z cegły pełnej na zaprawie wapiennej. Ściany działowe murowane, tynkowane, część ścian wtórna. Fasada w obrębie II-IV kondygnacji oraz elewacje lukarn bocznych obłożone cegłą klinkierową. Boniowane partie przyziemia, pas cokołowo-gzymsowy, gzymsy, obramienia okienne korpusu głównego i lukarn oraz szczyty lukarn wyrobione w tynku. Cokół w partii przyziemia obłożony wtórnie okładziną z ciosów kamiennych.

Elewacja tylna w całości tynkowana.

S k l e p i e n i a i s t r o p y

Pomieszczenia piwnic nakryte ceramicznymi, tynkowanymi sklepieniami odcinkowymi. Klatka schodowa oraz pomieszczenia przyziemia i wyższych kondygnacji pokryte drewnianymi stropami z sufitami.

W i ę ź b a d a c h o w a

Znacznie uproszczona drewniana konstrukcja z odeskowanych krokwi i płatwi wspartych na słupach z mieczami.

P o k r y c i e d a c h u .

Pokrycie dachowe korpusu głównego i lukarn bocznych z papy. Na połaci dachowej załamanej nad fasadą, papa imitująca dachówkę w kolorze czerwonym. Hełm lukarny środkowej (w 3 osi) z blachy cynkowej.

14. Kubatura 4899 m ³	15. Powierzchnia użytkowa 847 m ²	16. Przeznaczenie pierwotne handlowo-mieszkalne	17. Użytkowanie obecne handlowo-mieszkalne.
18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja W budynku po 1945 r. zostały przeprowadzone następujące prace remontowo-budowlane. W 1982 r. wymieniono część stolarki okiennej w październiku 1987 r. rynny i rury spustowe w czerwcu 1994 r. pokrycie dachowe. W 1992 r. została wymieniona witryna w sklepie obuwniczym, a w latach 1995/96 został obniżony sufit w sali sprzedaży. W latach 1996-1997 przeprowadzono remont kapitalny dachu i elewacji budynku.		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcja dachu, wyposażenie i instalacje) Stan zachowania budynku dość dobry. Silne zawilgocenie fundamentów i piwnic na skutek podsiąkania wodami gruntowymi. Liczne zasolenia, zagrzybienia i ubytki tynków wewnętrznych (w partii przyziemia i poddasza). Sklepienia oraz stropy w stanie dość dobrym z licznymi śladami po zalaniu poprzez nieszczelne pokrycie dachowe. Więźba dachowa, pokrycie dachowe oraz elewacje po przeprowadzonym remoncie w stanie dobrym.	
		20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie Ochroną konserwatorską należy objąć bryłę budynku wraz z zadaszeniem, wystrój elewacji, zasadniczą dyspozycję wnętrz oraz zachowane elementy wystroju w obrębie klatki schodowej. Wskazane usunięcie zagrzybionych tynków wewnętrznych i uzupełnienie ubytków tynkiem na zaprawie wapiennej.	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

M. Frankowska, B. Matejuk Studium historyczno-urbanistyczne miasta Wałbrzych. Wrocław 1980 msp. R.O.S. i O.Ś.K we Wrocławiu s. 4, 21, 23, 122.
Z. Łabędzki Karta zabytków architektury i budownictwa kamienica Rynek 14. 1987 r. mszp. WKZ Wałbrzych.

22. Bibliografia

Adressbuch für die Stadt Waldenburg in Schlesien. Waldenburg 1933 s. 256; 1937 s. 498; 1939 s.252.
K. Pflug Chronik der Stadt Waldenburg in Schlesien. Waldenburg 1908.
M. Kleinwaechter Durch Waldenburg Strasse. Waldenburg 1937 s.4-6.
A. Szyperski Polskość Wałbrzycha i okolicy w świetle najstarszych nazw geograficznych. Wałbrzych 1956 s.10.

23. Źródła ikonograficzne i fotografie (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

F.B. Wernher Wałbrzych widok z lotu ptaka ok. 1750.
Plan miasta Wałbrzycha z 1738 r. i 1863 r. [za:] K. Pflug Chronik der Stadt Waldenburg. Waldenburg 1908.
Płd.-wsch. część Rynku ok. 1898 r. (Pocztówka MWH 2731,3) [w:] Dawny Wałbrzych w ikonografii. Ze zbiorów Muzeum Okręgowego w Wałbrzychu. Wałbrzych 1991. il. 41.
Płd.-wsch. część Rynku ok. 1920 r. z częściowo przebudowaną ok. 1905 r. pierzeją płd. (Pocztówka MWH 2449) Ibidem il. 42
Płd.-wsch. część Rynku ok. 1908 r. fot. [w:] K. Pflug Chronik der Stadt Waldenburg in Schlesien. Waldenburg 1908. tabl. 290-291.

24. Uwagi różne

W mieszkaniu państwa Sokół zachowany ozdobny piec (informacja od mieszkańców). W terminie realizacji karty objętym umową, mieszkanie niedostępne ze względu na nieobecność właścicieli.

25. Opracował

tekst Beata Sebzda, VIII. 1998

plany, rysunki Beata Sebzda, VIII. 1998

zdjęcia fotograficzne Beata Sebzda, VIII. 1998

miejsce przechowywania negatywów — archiwum autora

KARTA PO WYPEŁNIENIU PODLEGA OCHRONIE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW PRAWA AUTORSKIEGO

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

27. Załączniki

Wkładki do kart ewidencyjnych - szt. 7